

Govorica dokumentov o sodnih procesih na celjskem območju

Zgodovinar Milko Mikola, ki že nekaj let načrtno preučuje tisti del naše zgodovine, ki zajema čas ob koncu druge svetovne vojne in prva leta nove revolucionarne oziroma ljudske oblasti na celjskem območju, je z omenjeno knjigo zapolnil vrzel v naši vednosti o vojaških in političnih procesih.

Milko Mikola, ki je obširno pisal tudi o nasilnih odvzemih lastnine, je tokrat namenil pozornost vojaškim in političnim sodnim procesom, ki so se odvijali na celjskem območju od leta 1944 do leta 1951. Danes že veliko vemo o bolj znanih političnih procesih (dachaški, Nagodetov, božični in drugi), ki jih je tudi nekdanja oblast v Sloveniji, seveda pod pritiskom svojcev žrtev in demokratične javnosti, poskušala pravno ovrednotiti oziroma žrtve tudi politično rehabilitirati. Manj pa je znano, da je bilo na celjskem območju več kot tisoč žrtev vojaških in političnih procesov

Knjigo zgodovinarja magistra **Milka Mikole** »Sodni procesi na Celjskem 1944–1951« je izdal in založil Zgodovinski arhiv v Celju v zbirki Študije. Njene strani odkrivajo novo vedenje o revolucionarnem sodstvu.

proti tako imenovanim malim ljudem: kmetom, delavcem, obrtnikom, trgovcem.

Kot ugotavlja avtor, je za celjsko območje značilno to, da so dobro ohranjeni zlasti vojaški arhivi, kar ne bi mogli reči za Ljubljano. Skupni imenovalec vsem procesom je ta, da so bile žrtve že vnaprej obsojene. Obsodbo je izrekla politična oblast komunistične partije, ki je za svoje utrjevanje potrebovala denar in posest. To je odvezala kmetom, obrtnikom in trgovcem, pri delavcih pa je vzbujala avtoritativni strah, da bi preprečila vsakršno politično drugačnost. Skupno žrtvam je tudi to, da so bile domala vse, razen zelo redkih izjem, nedolžne. Izjeme so povojne polvojaške ilegalne tolpe, ki so ropale po vaseh in se pod krinko političnega delovanja proti novi komunistični oblasti vedle v maniri klasičnega kriminala.

Kar odkriva avtor v svoji natančni in z argumenti podkrepilni študiji (po mnenju Jere Vodušek-Starič bi moral Milko Mikola svojo knjigo prijaviti za doktorsko disertacijo), je presenetljivo in presunljivo: ob »velikih« povojnih pobojih v Kočevskem Rogu in na drugih znanih moriščih je v procesih, ki jih obravnava ta knjiga, bilo tudi več tisoč žrtev, mnoge med njimi so bile tudi smrtne. Tudi celjsko območje ni bilo izjema.

Knjiga ni zanimiva le zaradi dokumentiranja poteka posameznih procesov, temveč tudi zaradi opisov različnih usod: žrtev procesov, sodstva, novinarjev, ki so javno pisali o razmerah tedanjega časa. Objavljen je na primer faksimile nepodpisanega članka iz Celjskega tednika, ki obsoja sodnika dr. Marjana Beleta, ker je premilo sodil narodnemu izdajalcu kaplanu Lezbaherju iz Žalca.

Milko Mikola uvodoma piše o delovanju partizanskih vojaških sodišč, nato opisuje oba vojaška procesa v Celju julija in avgusta 1945. Posebno poglavje tvorijo procesi pred senatom sodišča slovenske narodne časti julija in avgusta 1945 v Celju, kakor so v posebnem poglavju zajeti tudi procesi pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju v letih 1945–1951.

V zaključnem poglavju je pregled nekaterih pomembnejših procesov pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju v letih 1945–1951. To so bili procesi proti industrijalcem

in obrtnikom, trgovcem, kmetom, delavcem, duhovnikom in redovnikom, proti pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij ter procesi proti vsem drugim, ki jih je težje uvrstiti v katero od imenovanih skupin. To so bili informbirojevci, pa tisti, ki so kritizirali novo oblast. Med njimi je bil tudi novinar Janko Kač, urednik časopisa Hmeljar, ki je kritično pisal o takratni kmetijski politiki. Ko se je pritožil proti sodbi, ki mu je odredila šest mesecev zapor, so pritožbi presenetljivo celo ugodili. Kot vemo, so bili novinarji pogostokrat pred sodiščem tudi v poznejših letih.

Knjiga govori tudi o tedanjem sodstvu, ki je bilo v globalnem odnosu popolnoma predano politični oblasti, javni tožilci in sodniki pa so bili izvrševalci sklepov partijske organizacije. Redke in častne izjeme so bile seveda takoj degradirane. Ena takih osebnosti je bil sodnik okrajnega sodišča v Celju Franc Zupančič. »Njega in sodnika prisednika Počkajevo in Lazarinija je skupščina Mestnega ljudskega odbora Celje na zasedanju 31. 1. 1946 na predlog sekretarke okrožnega odbora OF Celje Emilije Gabrovec odpoklicala, ker niso sodili po želji ljudstva in so v sodni obravnavi črnoborzijanca Karla Levarta izdali oprostilno sodbo.« Sodnika dr. Beleta sem že omenil, šmarskega sodnika Franca Gubenška pa so tudi odpoklicali. Sodnik v Celju dr. Peter Pavlič pa se je moral ničkolikokrat zagovarjati, ker je redno hodil k maši. Avtor piše: »Ker oblast ni imela zaupanja v sodnike, jih je bilo seveda treba prevzgojiti. Sodniki so morali študirati marksizem in leninizem ter se seznanjati s sovjetskimi sodnim sistemom in kazenskim pravom. Tudi na področju prevzgoje sodnikov obe celjski sodišči nista zaostajali za drugimi sodišči v Sloveniji. V poročilu o delu okrajnega sodišča v Celju za leto 1945 njegov tedanji predsednik Vladimir Kraut ugotavlja: »Da bodo sodniki res taki, kakršne zahteva naše ljudstvo, so seveda tudi oni sami potrebni vzgoje, zlasti politične vzgoje in bo potrebno tudi pri nas še bolj povezati sodnike in sploh vse uslužbenke sodišča z ljudstvom samim. Vsak narodni sodnik si mora postaviti za cilj, da hoče postati aktivist OF v pravosodni stroki.«

Vsi omenjeni procesi so na celjskem območju zajeli nekaj tisoč ljudi. Industrijalci so bili obsojeni zato, ker so njihovi obrati delali za okupatorja, trgovci so bili vsi po vrsti proglašeni za vojne dobičkarje in špekulante, kmetje so čez noč postali kulaki, delavci pa saboterji itd.

DRAGO MEDVED